

Bibelbrug og sund pietisme
Peter Olsen februar 2023

"Tro er fast tillid (πίστις) til det, der håbes på, overbevisning om det, der ikke ses" (Hebr 11,1). "I tro adlød Abraham kaldet til at bryde op... I tro slog han sig ned i det forjættede land" (11,8-9).

"Abraham troede Herren, og han regnede ham det til retfærdighed" (1 Mos 15,6; jf. Rom 4,3; Gal 3,6).

Abraham 'troede' Herren: 'aman (אמן). Vi bruger et fremmedord, når vi afslutter vores bøn med: 'Amen!'

"I tro fik selv Sara, der var ufrugtbar, kraft til at grundlægge en slægt ... fordi hun anså ham, der havde givet løftet, for troværdig" (Hebr 11,11: πιστός).

Martin Luther (1483-1546) i 1520: Eine kurze Form der Zehn Gebote, eine kurze Form des Glaubens, eine kurze Form des Vaterunsers (WA 7,204ff).

"For det første tror jeg om Gud, dvs. at jeg regner det for sandt, som man siger om Gud, ligesom når jeg regner det for sandt, som man siger om tyrkerne, om Djævelen og om Helvede. Denne tro er mere en videnskab eller erkendelse end en tro. For det andet tror jeg på Gud, dvs. at jeg ikke bare regner det for sandt, som man siger om Gud, men jeg har tillid til Ham, jeg får med Ham at gøre, og jeg stoler på uden at tvivle, at Han vil være og gøre sådan med mig, som man siger om Ham...

Det er kun en sådan tro, der i liv og død regner med Gud sådan, som vi lærer om Ham, der gør os til kristne, så vi modtager alt det fra Gud, som Han vil, fordi vi ikke har et ondt og falsk hjerte. Dét er den levende tro, som det første bud kræver af os..." (WA 7,215,1-14).

I en prædiken over Matt 8 siger Luther om de små børn: "Netop fordi de er uden fornuft, er de bedre skikkede til at tro end de gamle og fornuftige, hvis fornuft hele tiden står i vejen, så de ikke kan få deres store hoveder gennem den trange dør" (*Kirkepostillen 2* ved Finn Andersen 2018, 63f; WA 17,2,85,8-10). I en katekismus-prædiken fra 1528 om dåben begrunder Luther barnedåb sådan: "Jo klogere du er, des mere forhindres du i at tro. Hvis forstanden er tillukket, tror vi des hurtigere" (WA 27,51,19f).

Fortalen til Den lille Katekismus: "For det første skal prædikanten frem for alt vogte sig for og undgå flere forskellige tekster og former af De ti Bud, Fadervor, Troen, sakramentet osv. ... Over for unge mennesker skal du holde fast ved én bestemt, evig form og måde, og frem for alt lære dem disse stykker ordret efter teksten, nemlig De ti Bud, Troen, Fadervor osv., så de kan sige dem efter og lære dem udenad... For det andet: Når de nu kan teksten godt, så lær dem derefter også dens betydning, så de ved, hvad meningen er med den" (*Luthers lille Katekismus*, Forkynderfonden 2022, 44-46; WA 30,1,348,7ff).

Luthers bønnebog fra 1520: "Ingen skal beklage sig og foregive, at det er for meget eller for vanskeligt at huske" (WA 7,204,11f).

Biskop Frans Wormordsen (1491-1551) udgav katekismen i 1537, men flyttede De ti Bud ned efter Fadervor og udvidede og omskrev Luthers forklaringer (A.C. Bang: *Dokumenter og Studier* 1893, 133ff).

Wilhelm Andreas Wexels (1797-1866): "Hvor der er tro på Gud, der bryder troen ud, i bøn af hjertens grunde ja, der vil ånden stunde højt op til Himlens sale for med sin Gud at tale" (DDS 585,1).

Luther i prædiken over Joh 14: "Hvor der er en kristen, er egentlig også Helligånden til stede, som ikke gør andet end bede uophørligt. For selv om han ikke hele tiden bevæger læberne eller fremsiger ord, slår og går hans hjerte som pulsen og hjertet i legemet hele tiden... så man ikke kan finde en kristen uden bøn så lidt som et menneske uden puls" (*Jesu Afskedstale*. 1. del., LMBE 2015, 128f; WA 45,541,27-35).

"Jeg vil råbe til Gud, og Herren skal frelse mig. Aften og morgen og middag vil jeg klage og stønne, og han skal høre mig" (Sl 55,17f). "Syv gange dagligt priser jeg dig" (Sl 119,164). "Tag imod min bøn som et røgelsesoffer og mine løftede hænder som et aftenoffer" (Sl 141,2; jf. 2 Mos 30,7f). Røgelsen "er de helliges bønner" (Åb 5,7f; 8,4).

Der står om Daniel: "Tre gange om dagen knælede han og bad til sin Gud og takkede ham; sådan havde han altid gjort" (Dan 6,11).

Peter og Johannes "gik op til templet ved bedetimen, den niende time" (ApG 3,1).

Cornelius "bad bestandig til Gud. En dag omkring ved den niende time så han... Guds engel, der kom ind til ham... Englen sagde til ham: Dine bønner og dine almisser er steget op til Gud og huskes af ham" (10,2-4). Røgen stiger op som en liflig duft for Herren (3 Mos 2,2+9; 6,8; 4 Mos 28,1ff; Sir 45,16; Åb 8,4).

"Ved I ikke, at I er Guds tempel, og at Guds ånd bor i jer?" (1 Kor 3,16).

Der skal være røgelse i Herrens tempel hver morgen og aften (Luk 18,1; Rom 12,12; Ef 6,18; 1 Thess 5,17). De første kristne holdt fast "ved bønnerne" i flertal (ApG 2,42). De havde faste bedetider.

Luther i 1533: "Et kloster er et helvede, hvor Djævelen er abbed og prior, og hvor munke og nonner er de fordømte sjæle" (*Kort Svar til Hertug Georg*; WA 38,148,30-32).

"Disse ord, som jeg i dag befaler dig, skal ligge dig på sinde, og du skal gentage dem for dine sønner; du skal fremsige dem, både når du er hjemme, og når du er ude, når du går i seng, og når du står op. Du skal binde dem om din hånd som et tegn, de skal sidde på din pande som et mærke, og du skal skrive dem på dørstolperne i dit hjem og i dine porte" (5 Mos 6,6-9). Jøder sømmer *mezuzot* fast på dørstolper. Salomo siger: "Bind dem om din hals, skriv dem på dit hjertes tavle" (Ordsp 3,3; 4,21; 7,3).

Luthers aftenbøn: "Jeg takker dig, min himmelske Fader, ved Jesus Kristus, din kære Søn, at du i dag nådigt har bevaret mig, og jeg beder dig, at du vil tilgive mig alle mine synder, hvormed jeg har gjort uret, og jeg beder om, at du denne nat nådigt vil bevare mig, for jeg befaler mig med legeme og sjæl og alle ting i dine hænder. Lad din hellige engel være hos mig, så den onde fjende ingen magt får over mig. Amen" (*Luthers lille Katekismus*, 34; WA 30,1,394,13-19).

Fortalen til Den store Katekismus: "Også jeg er doktor og prædikant, og jeg er vel lige så lærd og erfaren som alle de, der tillader sig en sådan frækhed og sikkerhed. Alligevel bærer jeg mig ad som et barn, der skal lære katekismen, idet også jeg ord for ord læser og siger Fadervor, De ti Bud, Troen, nogle af Davids salmer osv., enten om morgenen, eller når jeg ellers har tid. Skønt jeg dagligt må læse og studere, kan jeg alligevel ikke stå fast, som jeg gerne ville, men jeg må forblive et barn, der er ved at lære katekismen, og det vil jeg også gerne være" (*Den store Katekismus*, Credo 1996, 32f; WA 30,1,126,14-21).

"Helligånden er til stede under læsning, fremsigelse og eftertanke og kaster yderligere lys over det og uddyber meningen" (WA 30,1,127,2f). Luther bruger her det tyske ord *Andacht*. På dansk: 'andagt'.

Biskop *Hans Adolph Brorson* (1694-1764): "Til kronen går man ej udi sin gode magt" (DDS 592,3).

Luther i en prædiken over Fadervor: "Kurz soll man beten, aber oft und stark!" (WA 32,418,19). På dansk: 'Man skal bede kort, men ofte og heftigt!'

Bedestillinger i Bibelen: 1 Kong 8,54; Sl 28,2; 29,2; 35,13; 95,6; 132,7; Dan 6,11; Matt 26,39.